

СРПСКА НЕЗАВИСНОСТ

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ЦИЕНА ЗА ПРЕНИ:
 НА ГОДИНУ 24 ДИНА, НА ПО ГОДИНЕ 12 ДИНА, НА ЧЕТВРТ ГОД. 6 ДИНА.
ЗА ОСТАВЕ ЗЕМЉЕ НА БАЛТИНСКОМ ПОЛИГОНИУ.
 НА ГОДИНУ 30 ФРАКАЛА, НА ПО ГОДИНЕ 15 ФРА. НА ЧЕТВРТ ГОД. 8 ФРА.
ЗА АУСТРО-УГАРСКИ:
 НА ГОДИНУ 15 ФРА. F. БАНК. НА ПО ГОД. 8 Ф. НА ЧЕТВРТ ГОД. 4 Ф.
ЗА ОВЕ ОСТАВЕ ПРИБАВ:
 НА ГОДИНУ 36 ФРАНА. НА ПО ГОДИНЕ 18 ФРА. НА ЧЕТВРТ ГОД. 10 ФРА.

ИЗЛАЗИ У БЕОГРАДУ
 УТОРНИКОМ, ЧЕТВРТОМ, СУБОТОМ И НЕДЕЉОМ
НА ЦЕЛОМ ТАБАКУ
 УРЕДНИШТВО ЈЕ И АДМИНИСТРАЦИЈА У КУЛИ С. ТОМЕ АНДРЕЈЕВИЋА
 ОБЛАЖКЕ БЕВАН.

ЗА ОГЛАСЕ РАЧУНА СЕ:
 ПРВИ ПУТ 20 ДИНА ПАРА ОД РЕДА, А ПОСЛЕ СВАКИ ПУТ 10 ПР.
 ЗА ПРИПОСЛАНО 50 ПАРА ДИНА ОД РЕДА.
Рукписи шаљу се уредништву, а протклато администрацији
«СРПСКЕ НЕЗАВИСНОСТИ»
 РЕЦИПСОТ ИЛИ ВРАТАЈУ СЕ НЕПЛАЋЕНА ПИСМА НЕ ПРИМАЈУ СЕ

БЕОГРАД 1. Децембра.
„НА ПЕТОЗАРНЕ МУЧЕНИКЕ.“

Тако се почиње уводни чланак у 141 броју „Видела“. Читајући тај чланак ми чисто гледа смо, како се мучаше и увијаше писац тог чланка, кад га је писао. Ако га је та његова мука и невоља нагнала, да своје чланку даде онакав наслов, као што му је дао, онда је потпуно оправдао свој избор. Ми потпуно појимамо тај мученички положај „Виделовог“ писца оног уводног чланка, јер тешка је то задаћа хвалити оно, што је за куђење, а нападати оно, што је узвишено над сваким нападом. А ту тешку задаћу узео је на себе писац чланка на „Петозарне мученике“. Он је предузео да обасина хвалом владу „виделовачку“, а да напада и куди народне посланике, који нађоше да њиховој савести не одговара, да и после примљеног, за Србију онако штетног, Бунтуовог уговора и даље остану народни посланици, на положају своје мандате, изиђоше из скупштине.

Но хајде да видимо и ту хвалу и тај напад „виделовог“ „петозарног мученика“, колико вреде.
 „Петозарни мученик“ хвали „виделовачку“ владу, што је, вели, за кратко време своје владавине дала: „слободу печатње, независност судску, слободу удружења, сигуран извоз земаљској производњи, — јачи полет трговачки и сигурне кораке за промену устава“.

Као што видимо ни тај „Виделов петозарни мученик“ не усуђује се да хвали садању владу због жељезничког уговора са Бонтуом, јер сигурно и сам признаје, да је он по Србију и њене свеколике интересе толико теретао и штетао, да се ни „Видело“ не усуђује отворити му своје ступце за одбрану.

А да је неумесно хвалисање „Виделоваца“ са њиховим законом о печатњи и о зборовима и удружењима, то смо ми, у своје време, кад се ти закони претресали у народној скупштини, доказали. Ми смо том приликом читовали, колико је назаднији овај „напредњачки“ закон, на прилику од закона о печатњи 1875 године. Тада смо разложили и надамо се, убедили сваког непристрасног патриоту, да је „виделовачки“ закон о збору и удружењима далеко од тога, да се назове слободоумним и напредним. Јер кад нам на сваком збору стоји по-

лицијски комесар над главом као општар мач, готов да нас у сваком тренутку посече, лиши останаба; кад и сваки полицајац и министар унутр, послеза имају, по том закону, права и да забране и да растерају сваки збор, свако удружење, не дајући никаквих разлога и не одговарајући никоме за то, — онда није тешко увидети, да нам са законом о зборовима и удружењима влада не само није дала ништа више него што смо пре тога имали, већ напротив да нам је још и одузела слободу, коју смо дотле имали, на — име: да се без присуства полиције разговарамо и договарамо о болитку и напретку јавних послова. Исто тако и за „судску независност“ ми смо, у своје време, доказали, да је „виделовци“ нису покренули што су истинито и искрено њу желели, већ само да, на терет државног буџета, постигну своје партајске цели: да на судова изабаци способне и карактерне правнике, и да их попуне својим неспособним рођацима и партајистима. Изопачавајући на тај начин „судску независност“, виделовци не само да је нису „створили“, као што се они хвале, већ су је поткопали и омаловажили уважањем партизанства и у судовима. Или зар се смеде позивати на судску независност људи, чији министар правде недавно, приликом извесних избора за више судове, говораше неким бирачима, да не гласају за извесне кандидате?!

У току свога хвалисања „виделовци“ завршују, да су дали „сигуран извоз земаљској производњи и јачи полет трговини“. Ово је доиста више него жалосно. Зар и код онако штетног за Србију трговачког уговора са Аустро-Угарском, који је осудио наша сва јавна штампа и јавно мишљење осим „виделоваца“, смеде когод још изићи на јавност са изразима, да је тиме осигуран извоз земаљској производњи и јачи полет трговини?! Који још и то сме јавно тврдити, тај тиме даје врло рђаву сведочбу о својем сопственом политичном карактеру.

Ми смо све то потанко разложили раније у пређашњим органима либералне партије. Са тога не ћемо више о томе овде да говоримо. Само ћемо још да се зауставимо на опоме, што писао „Петозарни мученик“ вели, да нам је садања влада припремила „сигурне кораке за промену устава“. Ми не знамо шта је писац тога члан-

ка разумевао под тим „сигурним корацима за промену устава“. Али то знамо, да ту нема никакве сигурности, кад виделовачка влада не смеде изићи са предлогом: у чему хоће, и у ком духу и правцу да мења устав, већ свој акт о промени устава заматава онако густом копрепом неизвесности и тајанствености, каква се види из владиног предлога о промени устава. Влада је тако „сигурним кораком“ томе посту пристушила, да сада нико у Србији не зна, и не може да зна, шта нас чека при промени устава. Једи и такав неискрен рад владе заслужио хвалу, то остављамо нека одлуче сами читаоци.

А ми ћемо да пређемо на други део оног виделовог чланка „на Петозарне Мученике“. Ту разумемо напад „Видела“ на оне народне посланике, који по примљеном у народној скупштини уговору о нашој жељезници са Бонтуом нађоше, да им је дужност положити своје мандате. Овде је место да се запитамо: шта управо чине народни посланици, кад нађу да треба да иступе из скупштине, па то и изврше? Ништа друго, већ што они тиме дају народу могућности, да и он, приликом нових избора, јасно и отворено исказе своје мишљење о питању, које је по увиђавности и схватању његових посланика било толико важно да га посланици нису смели примити на своју савест без поновог саслушања народних бирача. Ми нисмо никада били од оних, који би обадравали посланике, да напусте своја посланичка места, полагајући своје мандате. Напротив ми смо вагда заступали ту мисао, да је за правилно и здраво кретање државног организма штетно иступање неких народних посланика због разногласице при решавању каквог питања у скупштини. Али при свем том ми смо далеко од тога, да замерам појединим народним посланицима, кад они нађу, да им њихова савест налаже, да немогу даље остати на својим посланичким местима, докле народ понова не исказе: одобравали њихов правац у извесном важном питању. То је ствар њихове увиђавности и савести, за коју нико нема права да им чини прекоре. А још најмање сме их за ово прекоривати „Видело“ и његови патриоти, јер и ми, а и други врло добро знају, да су баш „виделовци“ били ти, који су први увели и отпочели у Србији ту прак-

тику иступања из скупштине, кад им се нешто није допадало, а увиђали су да су у мањини. Шта више баш њихов шеф, Г. Пироћанац, био је тај, који је повео у Србији коло иступања народних посланика из скупштине. Ми врло добро памтимо да је он најпре 1874, а после 1877 године, први напустио своје посланичко место, па да је тек после из скупштине изишла и позната мањина у Крагујевцу. И кад је то најпре Пироћанац, а после и тадашња скупштинска мањина учинила, онда орган ондашњих назадњака, а садашњих „напредњака“ „Будућност“ не само да није то нападала — као што сада чини „Видело“, већ их је напротив због тога обасинала хвалама. Наши назадњаци онда су далеко од тога били, да народу саветују, да те луде понова не бирају, већ су их напротив препоручивали за нове изборе као ваљане борце за народна права. А сад, шта сада чине наши назадњаци преображени у „напредњаке“?! Нападају народне посланике, који су из скупштине по својој савести иступили, и саветују народу, да их поново не бира. Је ли то доследно, је ли то савесно и поштено од наших „виделоваца“?! Зар тако, господо виделовци, поштујете слободу туђега убеђења?! Далеко од тога да се у овоме сложимо са нашим „напредњацима“, ми на против и овом приликом узимемо: бирајмо оне посланике, који су из скупштине иступили.

НАШЕ ПРИВРЕДНО И ДРУШТВЕНО СТАЊЕ

- II.
 Званичан попис од 1880. оцртадује ове радње и начине живота у Србији:
 1. *Пољска привреда*. — 2. *Рударство*.
 3. *Заваци*, и на име: а) *српскогље хране* или: *зминарска*, *пезарска*, *крмарска*, *месарска*, *кобасничарска* радња; б) *српскогље одева*, или *кројачка*, *обућарска*, *вожухарска*, *квачка* и *бојацијска* *ковачка* и *брнарска* радња; г) *израда пољубанска*, или *гичарска*, *дрвенаријска*, *котларска* и *начарска* радња; д) *савбарска* и *савиријска* радња; е) *коларска* радња; в) *сељарска* и *кафтарска* радња; ж) *израда оруђија*, или *пушкарство* и *пожарство*; з) *алатарска* и *савијска* радња — 5. *Трговина*; — 6. *Војарство*, или *ковачиња* и *лаћарска* радња. — 7. *Личне услуге* или *бријачка* радња, *важачијски* *послуживање*. — 8. *Здравствене услуге*, или *депарство*, *бабичуку* и *апотекарска* радња. — 9. *Јавна настанка*. — 10. *Билжењство* и *деле велитине*, *сликарство* и *печатаре* *књига*; *књижарска* и *књигоневачка* радња. — 11. *Веро-законска* *служба*. — 12. *Јавна управља*. — 13. *Војена служба*. — 14. *Привобри*

милачка радња. — 15. Пензионари и имаоци који живе од прихода. — 16. Забава, забављачка радња. — 17. Болесница, осушеници и просијаши.

Требало би — каже се у статистичном прегледу (у 50. св. "Гласника") — да имамо статистичних дата о подели становника по радњи и начину живота од више година, па да ову поделу можемо изложити по упоредној статистичној методи. Но пошто таквих дата немамо из разних времена, него само од 1866., то се и у прегледу те поделе морамо ограничити на ову годину.

Ево на које се главне размере своде радње и начини живота у Србији по статистичним датима од 1866.

Од целокупног броја становника долази:

На пољску привреду	90 ⁰⁸ / ₁₀₀
- занате (у опште)	5 ²² / ₁₀₀
- трговину	1 ⁵⁴ / ₁₀₀
- све остало	3 ⁰⁸ / ₁₀₀

Пољска привреда са радњама које уз њу иду, забавља, дакле, у нас огромну већину становника, тако да се Србија мора сматрати поглавито као пољско-привредна земља. Занати, трговина и остале гране привредне радности, у нас су још само од незнатног и споредног значаја.

Долази из реда:

Пољске привреде по 1 на сваких 1. и становника

Заната (у опште) по 1 на сваког 19 стан.	
Трговине	- 1 - - 05 -
Личне службе	- 1 - - 121 -
Јавне управе	- 1 - - 123 -
Верозаконске службе	- 1 - - 133 -
Имаоца који живе од прихода	- 1 - - 380 -
Војене службе	- 1 - - 459 -
Возарства	- 1 - - 724 -
Јавне наставе	- 1 - - 767 -
Свирачке радње	- 1 - - 1037 -
Рударства	- 1 - - 1141 -
Пензионари	- 1 - - 1541 -
Књижевности и	
дехних вештина	- 1 - - 3386 -
Просијака	- 1 - - 3859 -
Здравствених усл.	- 1 - - 3959 -
Правобран. радње	- 1 - - 6331 -

Занати који су напред само у опште напоменути, размарају се појединце у народу овако:

Долази из реда радње:

Ковачке и	
браварске	по 1 на сваког 101 стан.
Бројачке	- 1 - - 109 -
Млинарске, пекар-	
ске и прмларске	- 1 - - 110 -
Дрвенаријске,	- 1 - - 137 -
Зидарске и тесачке,	- 1 - - 277 -
Обућарске	- 1 - - 314 -
Кожухарске	- 1 - - 634 -

Ткачке	- 1 - - 831 -
Бојаријске	- 1 - - 882 -
Месарске, кобас-	
чарке и рибарске	- 1 - - 896 -
Пушкарске и	
ножарске	- 1 - - 1094 -
Котларске	- 1 - - 1177 -
Столарске	- 1 - - 1260 -
Свећ. и сапуњичке,	- 1 - - 1367 -
Коларске	- 1 - - 1455 -
Седл. и кајшварске,	- 1 - - 1589 -
Качарске	- 1 - - 1759 -
Гричарске	- 1 - - 1945 -
Злат. и савијске	- 1 - - 3763 -
Колач. и посластич.,	- 1 - - 9571 -

Пољска привреда, као главна радња народна, стоји у оваквој размери према другим радњама и начинима живота у појединим окрузима:

Од целокупног броја становника:

У округу:		долази на пољску привреду остале радње	
Рудничком	97	на 100	3 на 100
Подрињском	96	-	4 -
Књажевачком	94	-	6 -
Ужичком	94	-	6 -
Црворечком	94	-	6 -
Београдском	94	-	6 -
Крушевачком	93	-	7 -
Чачанском	93	-	7 -
Пожаревачком	92	-	8 -
Алексиначком	92	-	8 -
Јагодинском	92	-	8 -
Ваљевском	91	-	9 -
Турпијском	90	-	10 -
Крагујевачком	90	-	10 -
Крајинском	88	-	12 -
Смедеревском	88	-	12 -
Шабачком	87	-	13 -
Београду (вар.)	4	-	96 -
у Србији у опште	90 ⁰⁸ / ₁₀₀	10 ⁰⁰ / ₁₀₀	

На саме занате долазе од целокупног броја становника:

У Београду (вароши)	35 ⁷⁵ / ₁₀₀
у округу	
Смедеревском	7 ⁰² / ₁₀₀
Шабачком	7 ¹⁶ / ₁₀₀
Турпијском	6 ⁴² / ₁₀₀
Ваљевском	6 ²⁹ / ₁₀₀
Јагодинском	5 ²⁹ / ₁₀₀
Крагујевачком	5 ⁷² / ₁₀₀
Крајинском	5 ⁴⁸ / ₁₀₀
Алексиначком	4 ⁵⁴ / ₁₀₀
Пожаревачком	4 ³⁶ / ₁₀₀
Београдском	4 ²⁴ / ₁₀₀
Књажевачком	3 ⁴⁷ / ₁₀₀
Црворечком	4 ⁰² / ₁₀₀
Чачанском	3 ⁴⁸ / ₁₀₀
Ужичком	3 ¹⁰ / ₁₀₀
Крушевачком	2 ⁹⁰ / ₁₀₀
Подрињском	2 ²³ / ₁₀₀
Рудничком	1 ⁹⁴ / ₁₀₀
У Србији у опште	5 ²² / ₁₀₀

У статистичном прегледу у 50. св. "Гласника" изложена је посебце још и бројна размера између предузимача или

мајстора и њихових помоћника у свакој радњи и за сваки округ; па онда и број на разлици између мушких и женских која која радња у ком округу забавља, и најпосе бројна размера између оних који привређују и оних који сами не привређују, но које први издржавају, (као што су породице привредника, — њихове слуге и т. д.). Према просторији нашег листа ми можемо овде да споменемо само ову последњу размеру:

Било је: који привређују који не привређују

у радњи:			
Ковачарској и	}	64 ⁰⁰ / ₁₀₀	36 ⁰⁰ / ₁₀₀
посластичарској			
Зидарској и тесачкој	}	53 ⁰⁰ / ₁₀₀	47 ⁰⁰ / ₁₀₀
Столарској		52 ⁰⁰ / ₁₀₀	48 ⁰⁰ / ₁₀₀
Млинарској, пе-	}		
карској и грчмар-		51 ⁰⁰ / ₁₀₀	49 ⁰⁰ / ₁₀₀
ској	}		
Обућарској		50 ⁰⁰ / ₁₀₀	50 ⁰⁰ / ₁₀₀
Седларској и	}	47 ⁰⁰ / ₁₀₀	53 ⁰⁰ / ₁₀₀
Кајшварској			
Златарској и	}	47 ⁰⁰ / ₁₀₀	53 ⁰⁰ / ₁₀₀
сајничкој			
Качарској	}	46 ⁰⁰ / ₁₀₀	54 ⁰⁰ / ₁₀₀
Ткачкој		45 ⁰⁰ / ₁₀₀	55 ⁰⁰ / ₁₀₀
Месарској и	}	44 ⁰⁰ / ₁₀₀	56 ⁰⁰ / ₁₀₀
кобасичарској			
Бројачкој	}	44 ⁰⁰ / ₁₀₀	56 ⁰⁰ / ₁₀₀
Коларској		43 ⁰⁰ / ₁₀₀	57 ⁰⁰ / ₁₀₀
Кожухарској	}	42 ⁰⁰ / ₁₀₀	58 ⁰⁰ / ₁₀₀
Пушкарској и		42 ⁰⁰ / ₁₀₀	58 ⁰⁰ / ₁₀₀
ножарској	}		
Гричарској		40 ⁰⁰ / ₁₀₀	60 ⁰⁰ / ₁₀₀
Бојаријској	}	39 ⁰⁰ / ₁₀₀	61 ⁰⁰ / ₁₀₀
Ковачкој и браварској		34 ⁰⁰ / ₁₀₀	66 ⁰⁰ / ₁₀₀
Котларској	}	30 ⁰⁰ / ₁₀₀	70 ⁰⁰ / ₁₀₀
Дрвенаријској		26 ⁰⁰ / ₁₀₀	74 ⁰⁰ / ₁₀₀
У занатима у опште		48 ⁰⁰ / ₁₀₀	52 ⁰⁰ / ₁₀₀
у радњи:			
Бријачкој	}	40 ⁰⁰ / ₁₀₀	59 ⁰⁰ / ₁₀₀
Надничарској		43 ⁰⁰ / ₁₀₀	57 ⁰⁰ / ₁₀₀
Трговини	}	42 ⁰⁰ / ₁₀₀	58 ⁰⁰ / ₁₀₀
Књижарској и		45 ⁰⁰ / ₁₀₀	55 ⁰⁰ / ₁₀₀
књиговезничкој	}		
Силкарској и пе-		41 ⁰⁰ / ₁₀₀	59 ⁰⁰ / ₁₀₀
читачу књига	}		
Рударској		41 ⁰⁰ / ₁₀₀	59 ⁰⁰ / ₁₀₀
Лекарству и ба-	}		
вичуку и апотекар-		33 ⁰⁰ / ₁₀₀	67 ⁰⁰ / ₁₀₀
ској радњи	}		
Јавној настави		31 ⁰⁰ / ₁₀₀	69 ⁰⁰ / ₁₀₀
Правобранилачкој	}	28 ⁰⁰ / ₁₀₀	72 ⁰⁰ / ₁₀₀
Чиновничкој		27 ⁰⁰ / ₁₀₀	63 ⁰⁰ / ₁₀₀
Верозаконској служби	}	22 ⁰⁰ / ₁₀₀	78 ⁰⁰ / ₁₀₀
Прикупе ли се уједно све привредне радње у којима је број привредника означен одвојено од броја оних који не привређују, онда излази ова размера:			
У разним радњама (осим пољске привреде) било је 1866. скупа:			
оних који привређују	39 ⁰⁰ / ₁₀₀	оних који не привређују	61 ⁰⁰ / ₁₀₀

Лако је појмити — напомиње писац — да је за друштво и народ све боље, што је у њему више оних који привређују, а мање оних који сами не привређују, но који од привреде првих живе као угодна размера сматра се кад број оних који привређују износи бар две петине, а број оних који не привређују највише три петине. У којој је радњи та размера угодна, а у којој није види се јасно из прегледа који је напред изложен.

(Наставље се)

И било је крајње време да се једном озбиљно приступи пречишћењу појављених политичких партија, јер виде се да имаде и таквих, које за ноћ ничу и за ноћ се разним именима крсте и прекршћивају све са дремом за народ, а у ствари све противу српског народа, противу његове праједовке вере, противу свију његових светиња и противу свију његових интереса тако неразвиљено и еграсно, да прави Србији и патријота мора сумњати за добру будућност земље своје која је тако кобно и споља и изнутра свима странпутицама нагло удариле?! Но Српски народ, као такав у целокупном обиму ове речи, не погреше се као какав страстан појединац неразвиљено и нагло, него са свестраним дубоким размисљањем и ценењем дела, а не празног говора. Целину је тешко покренути, а покренути још теже задржати. Према овоме реду мисли и рудничани ценили су и цене полако, а размисљено, све појављене цели наших политичких партија. Оваком независношћу мисли, дошли су до убеђења: да према свима садашњим делима свију појављених партија, само партија чисто народно либералне странке показала је и делима доказала, да је заиста све с народом и за народ, а у славу и част династије Обреновића радила и непрестано ради; а све остале партије само догле лармају за народ док се власти докопају, а после само задовољавају своје еграсне партизанске рачуне на очиту штету свију интереса народних. Рудничани се истина нигда нису отимали о власт на зато међу њима

ЛИСТАК

ПОЖАР

У БЕЧКОМ

„РИНГ ТЕАТРУ“

(Наставак)

Рука што ове редове пише, још је сва уганута од страховите борбе на живот и смрт, коју је јуче при бегању из „Рингтеатра“ водила. Сви они који су успели, да после вике „ватра, ватра“, изиђу из позоришта са пребјеним рукама и ногама, могу се рачунати у срећне.

Тако почиње извештај једне женскије.

Било је 10 минута пре 7 часова; ја сам седела у ложи првог реда и управила догледа на позорицу. Шта би наједаред? Завеса се жестоко затресе и у истом тренутку беше сва у пламену. Од свих страна зачу се: напоље, напоље. Настаде дивље гурање и тискање; мушкци скачу преко сомотских клупа и траже излаза; жене падају у несвест, а на њих се нико не обзира, светина газиравнодушно оневесћене и гура на-

пред. Наша ложа је близу позорице; кад смо отворили врата, покушао је већ густ дим на суерет, те је многе изопичијао. У том моменту угасише се пламени гасни; настаје мрачна ноћ, загушљив дим, очајна вика у помоћ. И нас повукоше десно, ма да смо знали да нам ваља лево ићи ако хоћемо да се спасамо. „Бежите на позорицу, оданде ће те се најлакше спасти.“

Позорица је већ букнула у пламену. Они што беху напред одмакли, повикаше „ватра!“ кад отворише врата што воде на позорицу, те им ватра удари на лице. Врата се затворе, мрака овлада поново. Сад тек настаде гурање у лево, главном излазу. Чују се грозни узвици: „Јој моје груди“, „не могу да дишем“, „умирем“; и најмелији изгубише свест. Поред мене стрпошта се нека жена, нико је не пази јер јуре преко ње; извесно је изданула под ногама бежећих. Зар уопште пада коме на ум да јој притече у помоћ? Лично спасење убија свако саучење. Дим се све више гушћава, дисање је све теже, читавих 10 минута стојимо непомично као стегнути. Сада прегнуше први, који се још могаху кретати, те надочвеним напором грунуше напред и добоше до неких врата. Ми појурисмо за њима уским басмадима, кад се зачу ново „ватра!“

Врата беху закључана. „Пробијајте, ако бога знате“, вичу одстраг. „Није могуће“ одговарају они доле. Повоно настаде узасно гурање, оних доле горе, оних горе доле. Који су у средини, за њих је најгоре, јер се већ гуше. Сви осећају да је настао последњи час. Срећом се поче ведрити, јер је партер горео; изгледао је као горући базен са пламеним таласима.

Са галерије се зачу вриска и јаук; на позорици прити и прека ватра и чује се како ватрогасци као из кабла сипају воду. Очајничко и подмуло се хори: „Помоћ, помоћ“. Спопада нас очајање, јер не можемо ни напред ни назад. Пламен дохњава ложе, метал се топи, а топлота нас загушује; око нас облаци од дима, а ми пригљечени стојимо као укочани, ни да се мрднемо — извесна смрт или од ватре или ћемо се сви угушити.

Једва једном отворе се врата, која смо узалуд у мраку тражили. „Ко је“ зачу се и у истом тренутку изтресе се радостан усклик „вала Богу“ и ми појурисмо напоље. Велика врата басконка беху широм отворена, свеж ваздух је улазио унутра; ми оданусмо и мислимо да смо спасени. „Где су басамаци, где је излаз?“ Тако вичу од свих страна. „Стршите се“ одговара један чиновник ватрогасни.

„одмах ће се довести платна и мердевине.“

Каква утеха за нас! Басамаци већ беху изгорели, а на балкону стоје стегнути 150 људи, који плачу и кукају са размрканим рукама сломљеним ногама, јадни и жалосни. Један човек држи своју оневесћену жену, кћи тражи оца, брат сестру; они који су спасени већма јадикују, но они што су обамрли остали унутра. Спасени! Зар ми? чудно је то спасење. Са крова кроз кућне прозоре спушта се пламен и облеће око нас, из зграде излазе густи облаци од дима, унутра је ломљава, Праска и вика, да се стресам од ужаса — а на уличи под нама непрегледна светина, која на наш вапај „помоћ, избављајте нас“, одговара „стршите се“.

У неко доба донеше мердевине, али ове беху кратке. На кадруму набашаше сламљаче и модроче. Неки хтедоше да скачу, кад се одоздоле зачу глас: „Назад, долази платно“. Ми се поново окуражисмо, чак и обесвесћенима поврати се свест. Гледамо како до 50 људи разашпну платно.

Сад напред. Нико несме први, једва се два човека одважише, и скочише доле. Наста гурање и отимање но ће пре за њима, јер није више за чекање врти предомиљшање; варнице падају на нас